

Ερμηνεία της Αγίας Τριάδας του Αντρέι Ρουμπλιώφ (Παύλος Ευδοκίμωφ)

Categories : [ΘΕΟΛΟΓΙΑ](#)

Date : Μαΐου 28, 2018

1. Στά 1515 ο καθεδρικός ναός της Αναλήψεως του Χριστού στη Μόσχα μόλις είχε διακοσμηθῆ με εικόνες λαμπρές, έκτελεσμένες από τους μαθητές του μεγάλου διδασκάλου Ρουμπλιώφ. Όταν ο μητροπολίτης, οι επίσκοποι και οι πιστοὶ μπῆκαν σ' αὐτόν, ὅλοι με μία φωνὴ ἀνέκραξαν: «Ἀληθινὰ ἀνοίγονται οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ λαμπρότητες τοῦ Θεοῦ παρουσιάζονται». Κατανοοῦμε ἀπόλυτα αὐτὸ τὸ αἶσθημα ἐμπρὸς στὴν εἰκόνα τῶν εἰκόνων, τὴν **εἰκόνα τῆς ἀγίας Τριάδος**, ἐκτελεσμένη στά 1425 ἀπὸ τὸν **μοναχὸ Ἀνδρέα Ρουμπλιώφ**. Ἐκατὸν πενήντα περίπου χρόνια ἀργότερα ἡ σύνοδος τῶν Ἑπτὰ Κεφαλαίων τὴν ἀναγνωρίζει ὡς **ὑπόδειγμα τῆς ἀγιογραφίας καὶ ὅλων τῶν ἀναπαραστάσεων τῆς ἀγίας Τριάδος**.

Στά 1904 ἡ ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν μνημείων ἀφαιρεῖ τὰ μεταλλικὰ κοσμήματα καί, ὕστερα ἀπὸ μία ἐργασία ἀπαλλαγῆς ἀπὸ στρώματα μεταγενέστερα, ἡ εἰκόνα παρουσιάσθηκε με μιὰ τέτοια λάμψη, ὥστε τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς κυριολεκτικὰ ἀναστατώθηκαν. Μποροῦμε νὰ εἰποῦμε με βεβαιότητα, ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε παρόμοιο ὡς πρὸς τὴν δύναμη τῆς θεολογικῆς συνθέσεως, τὸν πλοῦτο τοῦ συμβολισμοῦ καὶ τὴν ἄφθαστη καλλιτεχνικὴ ὠραιότητα.

2. Μπορούμε να ξεχωρίσουμε **τρία υπερκείμενα επίπεδα**. Το **πρώτο** είναι η ανάμνηση της βιβλικής διηγήσεως για την **έπίσκεψη των τριών όδοιπόρων στον Άβραάμ** (Γεν. ιη΄ 1 - 15), πού την έρμηνεύει το λειτουργικό σχόλιο: «Μακάριε Άβραάμ, την είδες και την δέχθηκες έσού την μία και τριαδική θεότητα»*. Η απουσία όμως των μορφών του Άβραάμ και της Σάρρας μάς καλεΐ τώρα να εισδύσουμε βαθύτερα, στο **δεύτερο επίπεδο**, στο επίπεδό της «**θείας οικονομίας**». Οί τρεις ούράνιοι όδοιπόροι αποτελούν το «Αιώνιο Συνέδριο» και το τοπίο αλλάσσει σημασία: ή σκηνή του Άβραάμ γίνεται ανάκτορο και ναός, ή δρυς του Μαμβρή το ξύλον της ζωής και ό κόσμος ένα σχηματικό κύπελλο μέσα στην φύση, ανάλαφρο σημείο της παρουσίας της. Το έπιτραπέζιο σκευός με το μοσχάρι το αντικαθιστά το ποτήριο της εύχαριστίας.

Οί τρεις άγγελοι ανάλαφροι και λιγεροί μάς **παρουσιάζουν σώματα πολυέπιμηκυσμένα** (δεκατέσσερες φορές το μήκος της κεφαλής, αντί για έπτά στην φυσική διάσταση του ανθρώπου). **Οί πτέρυγες των άγγέλων**, καθώς και ό σχηματικός τρόπος της έπεξεργασίας του τοπίου δίδουν την άμεση έντύπωση του **αύλου**, της απουσίας κάθε γήινου βάρους. Η ανάστροφη προοπτική έξαφανίζει την απόσταση, το βάθος, όπου τα πάντα χάνονται απόμακρα, και μ' ένα αποτέλεσμα αντίθετο φέρει κοντά μας τις μορφές, **δείχνοντας πως ό Θεός είναι εκεί και παντού**. Η χαρωπή έλαφράδα του συνόλου, μυστικό της ιδιοφυΐας του Ρουμπλιώφ, δημιουργεί ένα φτερωτό όραμα.

Τα τρία πρόσωπα βρίσκονται σε συνομιλία. Το θέμα της θα πρέπη να είναι το κείμενο του Ίωάννου: «*Ούτω γάρ ήγάπησεν ό Θεός τον κόσμο, ώστε τον υιόν αυτού τον μονογενή έδωκεν*».

Ό Λόγος όμως του Θεού είναι πάντοτε πράξη: παίρνει την μορφή του ποτηρίου.

Το **τρίτο επίπεδο**, ένδοθεϊκό, μόνον υποβάλλεται· είναι υπερβατικό και ανέφικτο. Όσο είναι παρόν, αφού ή οικονομία της σωτηρίας απορρέει από την έσωτερική ζωή του Θεού.

3. **Ό Θεός είναι ό ίδιος αγάπη μεσ' στην τριαδική ουσία του και ή αγάπη του προς τον κόσμο δεν είναι παρά το απαύγασμα της τριαδικής του αγάπης**. **Η δωρεά του έαυτού του, πού δεν είναι ποτέ ύστέρημα, αλλά έκφραση της περισσειας της αγάπης του, εικονίζεται με το ποτήριον**· οί άγγελοι είναι συγκεντρωμένοι γύρω από την θεία τροφή. Οί τελευταίες έργασίες ανέκάλυψαν το περιεχόμενο του ποτηρίου: το τελευταίο στρώμα, πού παρίστανε ένα βότρυ, έκρυβε το αρχικό σχεδιάσμα, τον Άμνό, πού μάς κάνει να συσχετίσουμε το ούράνιο Δείπνο με τα λόγια της Αποκαλύψεως: «*Το άρνίον έσφαγμένον από καταβολής κόσμου*». **Η αγάπη, ή θυσία, ό σφαγιασμός, υπάρχουν πριν απ' την δημιουργία του κόσμου· βρίσκονται στην αρχή**.

Οι τρεις ἄγγελοι εἶναι σὲ ἀνάπαυση, μία ἀνάπαυση ποὺ εἶναι ἡ ὑπέρτατη εἰρήνη τοῦ ὄντος καθεαυτοῦ. Ἡ ἀνάπαυση ὅμως αὐτὴ εἶναι καὶ «μεθύουσα», μία πραγματικὴ ἔκσταση, ἡ «ἔξοδος εἰς ἑαυτόν». Κι ἐδῶ ἐγκείται ὅλο τὸ παράδοξο σ' αὐτὴν τὴν ἔκσταση ποῦ, ὡστόσο, παραμένει μέσα στὸ ἴδιο τὸ βάθος της. **Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης** ἀποκαλύπτει τὸ μυστήριό της: «*Τὸ παραδοξότερο ἀπ' ὅλα εἶναι τὸ ὅτι στάση καὶ κίνηση εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα*».

Ἡ **κίνηση** ξεκινᾷ ἀπ' τὸ ἀριστερὸ πόδι τοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ ἀγγέλου, συνεχίζεται στὴν κλίση τῆς κεφαλῆς του, περνᾷ στὸν ἄγγελο τοῦ κέντρου, παρασύρει χωρὶς ἀντίσταση τὸν κόσμο, τὸν βράχο τὸ δέντρο, καὶ ἐκβάλλει στὴν κάθετη θέση τοῦ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀγγέλου, ὅπου ἡρεμεῖ σὰν μέσα σὲ δοχεῖο. Παράλληλα μ' αὐτὴ τὴν κυκλικὴ κίνηση, ποῦ ἡ κατάληξή της ὀρίζει ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, καθὼς ἡ αἰωνιότητα ὀρίζει τὸν χρόνο, ἡ κατακόρυφη φορὰ τοῦ ναοῦ καὶ τῶν σκῆπτρων δείχνει τὴν τάση τοῦ γήινου πρὸς τὸ οὐράνιο, ὅπου ἡ ὀρμὴ βρίσκει τὸ τέρμα της.

4. Τὸ ὄραμα τοῦτο τοῦ Θεοῦ ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ τὴν ὑπερβατικὴ ἀλήθεια τοῦ δόγματος. Ἀπὸ τὴν σύλληψη τῶν ἀγγέλων τοῦ Ρουμπλιώφ ἀναδίδεται ἡ **ἐνότητα καὶ ἡ ἰσότητα**. ἔτσι θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἐκλάβῃ τὸν ἕναν ἄγγελο γιὰ τὸν ἄλλον. Ἡ διαφορὰ προέρχεται ἀπ' τὴν προσωπικὴ στάση καθενὸς ἀπέναντι στοὺς ἄλλους, χωρὶς, ὡστόσο, νὰ ὑπάρχη οὔτε ἐπανάληψη οὔτε σύγχυση. **Τὸ χρυσάφι ποῦ λάμπει πάνω στὶς εἰκόνες σημαίνει πάντα τὴν θεότητα καὶ τὴν ὑπεραφθονία της**. οἱ πτέρυγες τῶν ἀγγέλων τυλίγουν, σκεπάζουν μὲ τὸ ἄπλωμά των τὸ κάθε τί καὶ τὰ ἐσωτερικὰ περιγράμματα τῶν πτερύγων μ' ἕνα γλυκὸ γαλάζιο προβάλλουν ἀνάγλυφη τὴν **ἐνότητα καὶ τὸν οὐράνιο χαρακτήρα τῆς ἐνιαίας των φύσεως**. **Ἕνας μόνος Θεὸς καὶ τρία Πρόσωπα ὀλότελα ἴσα**, καθὼς φανερώνουν τὰ ὅμοια σκῆπτρα, σύμβολα τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας μὲ τὴν ὁποία εἶναι προικισμένος κάθε ἄγγελος. Ἡ θεία μορφή τῆς τριαδικῆς θεότητας μᾶς ἀτενίζει· ὑπερβαίνει τὶς ἰδικές μας διαιρέσεις καὶ τὰ ἰδικά μας σπαράγματα. Εἶναι ἕνα κυρίαρχο κάλεσμα ποῦ ἐνεργεῖ μὲ μόνη τὴν πραγματικότητά του καὶ τὴν ἀπλή του ὑπαρξη.

5. Οἱ γεωμετρικὲς μορφὲς τῆς συνθέσεως εἶναι τὸ ὀρθογώνιο, ὁ σταυρός, τὸ τρίγωνο καὶ ὁ κύκλος. Δομοῦν τὴν εἰκόνα ἀπὸ μέσα καὶ πρέπει νὰ τὰ ἀνακαλύψῃ κανεὶς. Κατὰ τὶς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς, ἡ γῆ ἦταν ὀκτάγωνη καὶ τὸ ὀρθογώνιο ποῦ βλέπομε στὸ κάτω μέρος τοῦ τραπεζίου εἶναι τὸ ἱερογλυφικὸ τῆς γῆς. Τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ τραπεζιοῦ εἶναι ἐπίσης ὀρθογώνιο· ξαναβρίσκομε σ' αὐτὸ τὴν σημασία τῶν τεσσάρων μερῶν τοῦ κόσμου, τῶν τεσσάρων σημείων τοῦ ὀρίζοντα, ποῦ, κατὰ τοὺς πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἦταν ὁ **συμβολικὸς ἀριθμὸς τῆς πληρότητας τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων**, στὴν ὁποία δὲν μπορεῖ κανεὶς οὔτε νὰ προσθέσῃ οὔτε νὰ ἀφαιρέσῃ κάτι. Εἶναι τὸ **σύμβολο τῆς καθολικότητος τοῦ Λόγου**. Τὸ ἐπάνω αὐτὸ μέρος τοῦ τραπεζιοῦ-βωμοῦ, παριστάνει τὴν **Βίβλο** ποῦ προσφέρει τὸ ποτήριον, καρπὸ τοῦ Λόγου. Ἄν προεκτείνωμε τὴν γραμμὴ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς (ποῦ βρίσκεται πίσω ἀπ' τὸν κεντρικὸ ἄγγελο) θὰ τὴν ἰδοῦμε νὰ κατεβαίνει, νὰ διασχίζει τὸ τραπέζι καὶ νὰ βυθίζει

τις ρίζες του μέσα στο ὀρθογώνιο τῆς γῆς· τὸ δένδρο ἐξαγγέλθηκε ἀπὸ τὸν Λόγο καὶ τράφηκε μὲ τὸ περιεχόμενο τοῦ ποτηρίου. Ἔτσι βρίσκουμε τὴν ἐξήγηση τοῦ μυστηρίου του, γιατί τὸ δένδρο ἔφερε τοὺς καρποὺς τῆς αἰώνιας ζωῆς, γιατί ἦταν τὸ δένδρο τῆς ζωῆς.

Τὰ χέρια τῶν ἀγγέλων συγκλίνουν πρὸς τὸ σημεῖο τῆς γῆς, τόπο ἐφαρμογῆς τῆς θείας Ἀγάπης. Ὁ κόσμος εἶναι ἐκεῖθεν τοῦ Θεοῦ, σὰν ἓνα ὄν μὲ φύση διαφορετικῆ· ἔγκλειστος ὅμως μέσα στὸν ἱερὸ κύκλο τῆς κοινωνίας τοῦ Πατρός, ἀκολουθεῖ τὴν κυκλικὴ κίνηση, βρίσκεται ψηλά, στὸν οὐρανό, μὲ τὴν μορφή τοῦ βράχου καὶ ἡ κυκλικὴ αὐτὴ κίνηση λύεται γιὰ τὸν κόσμο μέσα στὸ ἀνάκτορο-ναό. Ὁ ναὸς αὐτὸς εἶναι σὰν «ἐπέκτασις» τοῦ ἀγγέλου Χριστοῦ, τῆς Σαρκώσεώς του. Εἶναι τὸ κοσμικὸ του σῶμα, ἡ Ἐκκλησία, νύμφη τοῦ Ἀρνίου, ἐνωμένη μ' αὐτὸ «*ἀχωρίστως καὶ ἀσυγχύτως*». Ὁ ναὸς μένει στὴν ἀκίνησι τῆς ἀναπαύσεως τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, τέρματος τῆς τριαδικῆς κινήσεως. Ὁ κύκλος τῆς κοσμικῆς λειτουργίας ἔχει κλεισθῆ. Εἶναι τὸ ἐσχατολογικὸ ὄραμα τῆς νέας Ἱερουσαλήμ. Τὸ χρυσωμένο μέρος τοῦ ναοῦ, ποὺ προεξέχει σὰν μία δύναμη προστασίας, συμβολίζει τὴν μητρικὴ προστασία τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς ἱερωσύνης τῶν ἁγίων.

Ἀπὸ τὸ ξύλο τῆς ζωῆς, κατὰ τὴν παράδοση, πῆραν τὸ ξύλο γιὰ τὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ. Ἡ μορφή του εἶναι ἡ ἀόρατη, ἀλλὰ καὶ ἡ φανερώτερη βάση τῆς συνθέσεως. Ὁ φωτοστέφανος τοῦ Πατρός, τὸ ποτήριον καὶ τὸ σημεῖο τῆς γῆς βρίσκονται στὴν ἴδια κάθετη γραμμὴ, ποὺ διαιρεῖ τὴν εἰκόνα στὰ δύο καὶ διασταυρῶνεται μὲ τὴν ὀριζόντια γραμμὴ, ποὺ ἐνώνει τοὺς φωτεινοὺς κύκλους τῶν παράπλευρων ἀγγέλων, σχηματίζοντας σταυρό. Ὁ σταυρὸς ἔτσι ἐγγράφεται μέσα στὸν ἱερὸ κύκλο τῆς θείας ζωῆς, εἶναι ὁ ζωντανὸς ἄξονας τῆς τριαδικῆς ἀγάπης. «*Ὁ Πατὴρ εἶναι ἡ ἀγάπη ποὺ σταυρῶναι, ὁ Υἱὸς εἶναι ἡ ἀγάπη ποὺ σταυρώθηκε, τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ὁ σταυρὸς τῆς ἀγάπης, ἡ ἀνίκητη δύναμή της.*» Ἡ κίνηση διαπερνᾷ τοὺς βραχίονες τοῦ σταυροῦ κι' αὐτοί, σὰν τοὺς ἀπλωμένους βραχίονες τοῦ Χριστοῦ, ἀγκαλιάζουν τὸ σύμπαν. «*Κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἐμαυτόν*» (Ἰω. ιβ' 32). Ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι τὰ δύο χέρια τοῦ Πατρός. Ἄν ἐνώσωμε τὰ ἀκράϊα σημεῖα τοῦ τραπεζιοῦ μὲ τὸ σημεῖο ποὺ βρίσκεται ἀκριβῶς πάνω ἀπὸ τὴν κεφαλὴ τοῦ κεντρικοῦ ἀγγέλου, βλέπομε πὼς οἱ ἄγγελοι εἶναι τοποθετημένοι ἀκριβῶς σ' ἓνα **ἰσόπλευρο τρίγωνο· τοῦτο φανερώνει τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ταυτότητα τῆς Τριάδος ποὺ κορυφὴ της εἶναι ἡ «πηγαία θεότης», ὁ Πατὴρ**. Τέλος, ἡ γραμμὴ ποὺ σύρεται ἀκολουθώντας τὰ ἐξωτερικὰ περιγράμματα τῶν τριῶν ἀγγέλων σχηματίζει ἓνα τέλειον κύκλο, σημεῖο τῆς **θείας αἰωνιότητος**. Τὸ κέντρο τοῦ κύκλου αὐτοῦ εἶναι στὸ χέρι τοῦ Πατρός, τοῦ Παντοκράτορος.

6. **Ἡ στάση τοῦ Πατρός** ἔχει κάτι τὸ μνημειακό, ἀναδίδει τὴν ἱερατικὴ εἰρήνη καὶ τὴν ἀκίνησι, τὴν καθαρὴ πράξη, τὸ συντελεσμένο, στατικὴ ἀρχὴ τῆς αἰωνιότητος· ταυτόχρονα ὅμως, μὲ μία ἀντίθεση ἀπὸ τὶς καταπληκτικώτερες, τὸ αὐξανόμενο κῦμα τῆς κινήσεως τοῦ δεξιοῦ βραχίονα, ἡ δυνατὴ του καμπύλη, ποὺ ἐναρμονίζεται μὲ τὴν

Ίδια τὴν δύναμη μὲ τὴν ὁποία κλίνει ὁ λαιμὸς καὶ ἡ κεφαλή, ἐκφράζουν τὴν δυναμικὴ ἀρχή. Τὸ ἄρρητο μυστήριον τοῦ Θεοῦ βρίσκεται σ' αὐτὴ τὴν σύνθεση τῆς ἀκινήσιας καὶ τῆς κινήσεως· εἶναι τὸ «ἀπόλυτο» τῶν φιλοσόφων, ἢ «καθαρὴ πράξις» τῶν θεολόγων καὶ ὁ Θεὸς ὁ Ζῶν τῆς Βίβλου, ὁ «Πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Ἡ θεία δύναμη, καθὼς τὴν ὁμολογεῖ τὸ «Πιστεύω» μας («Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, πατέρα Παντοκράτορα») εἶναι ἡ πατρικὴ δύναμη τῆς ἀγάπης τοῦ Πατρὸς, ποὺ ἀπαυγάζει στὸ βλέμμα τοῦ μεσαίου ἀγγέλου. Ἐπειδὴ εἶναι ἀγάπη, δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκαλυφθῆ παρὰ «ἐν κοινωνίᾳ» καὶ δὲν μπορεῖ νὰ γνωσθῆ παρὰ ὡς κοινωνία. «Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα εἰμὴ δι' ἐμοῦ» (Ἰω. ιδ' 6)· καὶ ἐξ ἄλλου: «Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ αὐτόν» (Ἰω. στ' 44). Τοῦτο δὲν εἶναι διόλου στενότητα ἢ εὐαγγελικὴ ἀποκλειστικότητα, ἀλλὰ ἡ συνταρακτικώτερη ἀποκάλυψη τῆς ἴδιας τῆς φύσεως τῆς ἀγάπης. Δὲν μπορούμε νὰ ἔχουμε καμία γνώση τοῦ Θεοῦ, ἔξω ἀπὸ τὴν κοινωνία ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ, ποὺ εἶναι πάντοτε τριαδικὴ καὶ εἰσάγει στὴν κοινωνία Πατρὸς καὶ Υἱοῦ. Τοῦτο μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἐννοοῦμε γιατί ὁ Πατὴρ δὲν ἀποκαλύπτεται ποτὲ ἄμεσα. Εἶναι ἡ Πηγὴ καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ εἶναι ἡ Σιωπὴ. Ἀποκαλύπτεται αἰώνια, ἢ δυαδικὴ ὅμως ἐνότητα Υἱοῦ καὶ Πνεύματος εἶναι ἐκείνη ποὺ παρουσιάζει τὴν κοινωνία αὐτὴ, τῆς ὁποίας ζωντανὴ ἐστία εἶναι τὸ ποτήριον.

Οἱ γραμμὲς ἀπὸ τὴν δεξιὰ πλευρὰ τοῦ κεντρικοῦ ἀγγέλου γίνονται πλατύτερες ὅσο πλησιάζουν τὸν ἄγγελο πρὸς τὰ ἀριστερά μας. Στὴν συμβολικὴ γλῶσσα τῶν γραμμῶν οἱ **κυρτὲς καμπύλες** σημαίνουν πάντα τὴν ἔκφραση, τὴν ὁμιλία, τὴν μετάθεση, τὴν ἀποκάλυψη, ἐνῶ ἀντίθετα οἱ **κοῖλες καμπύλες** σημαίνουν τὴν ὑπακοή, τὴν προσευχή, τὴν αὐταπάρνηση, τὴν δεκτικότητα. Ὁ Πατὴρ εἶναι στραμμένος πρὸς τὸν Υἱό του. Ὁμιλεῖ. Τὸ κίνημα ποὺ διαπερνᾷ τὸ εἶναι του εἶναι ἢ ἔκστασις: ἐκφράζεται ὀλόκληρος μέσα στὸν Υἱό: «Ἐν ἐμοὶ ὁ πατήρ». «Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ ἐμὰ ἐστί».

7. Ὁ **Υἱὸς** ἀκροᾶται· οἱ **πτυχὲς τοῦ ἐνδύματός του** ἐκφράζουν τὴν ὑπέρτατη προσοχή, τὴν αὐτοεγκατάλειψη. Ἀπαρνεῖται ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του γιὰ νὰ μὴν εἶναι ἄλλο παρὰ ὁ Λόγος τοῦ Πατρὸς του: «Τὰ ρήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα». Τὸ δεξιὸ χέρι του ἐπαναλαμβάνει τὴν κίνηση τοῦ Πατρὸς, τὴν εὐλογία. Τὰ δύο δάκτυλα ποὺ ξεχωρίζουν πάνω στὴν λευκότητα τῆς τράπεζας-Βίβλου εὐαγγελίζονται τὸν δρόμο τῆς σωτηρίας-ἐνώσεως μέσ' στὸν Χριστὸ τῶν **δύο φύσεων**, τὴν εἰσαγωγή τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπινου στοιχείου μέσα στὴν κοινωνία τοῦ Πατρὸς.

8. Τὸ ἀφημένο χέρι τοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ μας ἀγγέλου δείχνει τὴν κατεύθυνση τῆς εὐλογίας, **τὸν κόσμον**· φαίνεται νὰ σκέπη, νὰ προστατεύη, νὰ «κλωσσᾷ» (κατὰ τὴν ἔκφραση τῆς βιβλικῆς διηγήσεως γιὰ τὴν δημιουργία). Πάνω ἀπὸ τὸ ὀρθογώνιο τοῦ κόσμου τὸ χέρι αὐτὸ μοιάζει μὲ τὰ ἀπλωμένα πτερὰ τῆς ἀγνῆς περιστερᾶς.

Ἡ γλυκύτητα τῶν γραμμῶν τοῦ πρὸς τὰ δεξιά μας ἀγγέλου ἔχει κάτι τὸ μητρικό*. Εἶναι ἡ **παρηγορία, ὁ Παράκλητος**, ἀλλὰ εἶναι καὶ τὸ Πνεῦμα, τὸ Πνεῦμα τῆς Ζωῆς. Εἶναι αὐτὸς ποὺ δίδει τὴν ζωὴ καὶ στὸν ὁποῖο κάθε ζωὴ ἔχει τὴν ἀρχή της. Εἶναι ὁ **τρίτος ὅρος τῆς θείας Ἀγάπης, τὸ πνεῦμα τῆς Ἀγάπης**. Ἡ στάση του εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν στάση τῶν δύο ἄλλων ἀγγέλων. Μὲ τὴν κλίση καὶ τὴν ὀρμὴ ὅλου τοῦ εἶναι του βρίσκεται ἀνάμεσα στὸν Πατέρα καὶ στὸν Υἱό· εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς κοινωνίας καὶ τῆς «περιχωρήσεως». Τοῦτο δείχνεται καθαρὰ ἀπὸ τὸ τόσο ἀξιοσημεῖωτο γεγονός ὅτι ἡ κίνηση ξεκινᾷ ἀπὸ τὸν ἄγγελο αὐτόν. Μέσα ἀπὸ τὴν ἰδική του πνοὴ ὁ Πατὴρ μετακινεῖται πρὸς τὸν Υἱό, ὁ Υἱὸς δέχεται τὸν Πατέρα καὶ ὁ Λόγος ἀντηχεῖ. Ὅπως λέγει ὁ **ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνός**, «**Μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἀναγνωρίζομε τὸν Χριστό, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ μὲ τὸν Υἱὸ θεωροῦμε τὸν Πατέρα**». Καὶ κατὰ τὰ Θεοφάνεια, μέσα στὴν κίνηση τῆς περιστερᾶς φέρεται ὁ Πατὴρ πρὸς τὸν Υἱό.

9. **Τὰ χρώματα** στὴν ἀγιογραφία ἔχουν ἰδική των γλώσσα. Στὸν Ρουμπλιῶφ φθάνουν ἕναν πλοῦτο ἀνεξίσωτο, μία ὀλοκληρωτικὴ μουσικὴ συγχορδία** μὲ ὅλη τὴν κλίμακα τῶν πρὸ λεπτῶν ἀποχρώσεων, ποὺ ἀυγάζουν σὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειες τῆς συνθέσεως. Ἡ πυκνότητα τῶν χρωμάτων τῆς κεντρικῆς μορφῆς γίνεται ἐντονώτερη μὲ τὴν ἀντίθεση τῆς λευκότητος τοῦ τραπεζιοῦ καὶ ἀνακλᾶται στὴν μεταξένια μαρμαρυγὴ τῶν παράπλευρων ἀγγέλων.

Τὸ βαθὺ πορφυρὸ (ἡ θεία ἀγάπη) καὶ τὸ πυκνὸ γαλάζιο (ἡ οὐράνια ἀλήθεια) μὲ τὸ ἀστραφτερὸ χρυσάφι τῶν πτερυγῶν (ἡ θεία ἀφθονία) σχηματίζουν τὴν τέλεια συγχορδία ποὺ συνεχίζεται καὶ ξαναβρίσκεται μὲ μία τονικότητα γλυκύτερη, σὰν μία ἀποκάλυψη μαλακώτερη, τὴν μύηση κατὰ βαθμίδες: ἔλαφρὸ ρόδινο καὶ μενεξεδι ἀριστερά μας, γλυκύτερο γαλάζιο καὶ ἀσημὶ πράσινο δεξιά μας. Τὸ χρυσάφι τῶν θρόνων, τῆς θείας καθέδρας, ἐκφράζεται γιὰ τὴν ὑπεραφθονία τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ.

Ἔτσι ὁ Πατὴρ, ἀπρόσιτος μέσ' στὴν πυκνότητα τῶν χρωμάτων του, μέσ' στὰ ἐρέβη τοῦ φωτός του, ἀποκαλύπτεται γλυκύτερος, προσιτὸς μέσα στὴν φωτεινὴ νεφέλη τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἀπὸ μακριὰ ἡ σύνθεση αὐτὴ δίδει τὴν ἐντύπωση μιᾶς φλόγας γαλάζιας καὶ κόκκινης. Ὅλα εἶναι φλόγα μέσα στὸν λαμπερὸ ἀέρα τοῦ Μεσημεριοῦ: «**Ὅποιος εἶναι κοντὰ σὲ μένα, εἶναι κοντὰ στὴν φωτιά**».

Τὸ χέρι τοῦ Πατρός, καθὼς ἀπλώνεται πάνω ἀπὸ τὸ ποτήριον, κρατεῖ τὴν **ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος**. Τὸ Ἄρνιον τὸ «**ἐσφαγμένον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου**» καὶ τὸ Ἄρνιον ὁ «**ναὸς τῆς νέας Ἱερουσαλήμ**», ὁ μυστικὸς δεῖπνος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ὑπόσχεσή του νὰ πιῇ τὸν καρπὸ τῆς ἀμπέλου στὴν Βασιλεία τοῦ Πατρός του, ἐγκλείουν τὸν χρόνο μέσ' στὴν αἰωνιότητα. **Τὸ ποτήριον** ἀκτινοβολεῖ μέσ' στὴν λαμπρὴ λευκότητα τοῦ Λόγου ποὺ ἐκπέμπει ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἀλήθειας· εἶναι ἡ ἀκτινοβολία τῆς θείας καρδίας, τὸ ἀμοιβαῖο δῶρημα τῶν τριῶν θείων Προσώπων.

Από την εικόνα αναδίδεται ένα **ίσχυρο κάλεσμα** «*ἵνα πάντες ἐν ὧσιν... καθὼς ἡμεῖς ἐν ἔσμεν*». Ὁ ἄνθρωπος ὑπάρχει κατ' εἰκόνα τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ· ἡ Ἐκκλησία-κοινωνία εἶναι ἐγγεγραμμένη μέσα στὴν φύση του ὡς ἡ ὑπέρτατη ἀλήθειά του. **Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν κληθῆ νὰ ἐνωθοῦν γύρω ἀπὸ τὸ ἴδιο καὶ μοναδικὸ ποτήριον, ν' ἀνυψωθοῦν στὸ ὕψος τῆς θείας καρδίας καὶ νὰ λάβουν μέρος στὸ μεσσιανικὸ Δεῖπνο, νὰ γίνουν ἕνας μόνος Ναὸς-Ἄρνιον**. «*Αὕτη δέ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσι σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν*».

Τὸ ὄραμα τελειώνει σ' αὐτὸν τὸν ἐσχατολογικὸ φθόγγο: Εἶναι ἡ **πρόγευση τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν**, περιρρέεται ὀλάκερο ἀπὸ φῶς ποὺ δὲν εἶναι τοῦ κόσμου τούτου, περιρρέεται ὀλάκερο, τέλος, ἀπὸ μία χαρὰ ἀγνή, ἀνιδιοτελεῆ, ἀπὸ μία χαρὰ θεία· ἀπὸ τὸ ἀπλὸ γεγονός ὅτι ἡ Τριάς ὑπάρχει, ὅτι ἔχομε ἀγαπηθῆ καὶ ὅτι ὅλα εἶναι Χάρη. Ἡ ἐκπληξη ἀναβλύζει ἀπ' τὴν ψυχὴ μέσ' στὴν σιγὴ της. Οἱ μυστικοὶ δὲν ὀμιλοῦν ποτὲ γιὰ τὴν κορυφή, ἡ σιωπὴ μόνη τὴν ἀνακαλύπτει.

* : Ruach = πνεῦμα· στὶς σημιτικὲς γλώσσες εἶναι γένους θηλυκοῦ. Τὰ συριακὰ κείμενα μεταφράζουν συχνὰ τὸν Παράκλητο (Παρηγορητὴ) ὡς ἡ Παράκλητος (Παρηγορήτρια)

** : Σ.Μ. Ὁλοκληρωτικὴ συγχορδία *faccord total*: ἡ συγχορδία ποὺ σχηματίζεται μὲ συνήχηση ὄλων τῶν φθόγγων τῆς κλίμακας στὴν ὁποία ἀνήκει.

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο «Ἡ Ὁρθοδοξία», ἐκδ. Β. Ρηγόπουλου, 1972, σὲ μετάφραση Ἀγαμέμνονος Μουρτζόπουλου. Πρώτη ἔκδοση, στὰ γαλλικά, 1965)

(Πηγὴ ψηφιακοῦ κειμένου: [Αντίφωνο](#))